PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL POHLEDEM PEDAGOGICKÝCH A PORADENSKÝCH PRACOVNÍKŮ

EARLY SCHOOL LEAVING FROM THE PERSPECTIVE OF SCHOOL TEACHERS AND COUNSELORS

Jana Trhlíková[1], **Richard Veleta**[1]

[1] Národní pedagogický institut České republiky, Praha

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na předčasné odchody ze školy, které jsou zpravidla vnímány jako odchod ze vzdělávání před úspěšným dokončením SŠ. Cílem výzkumu bylo zmapovat vnímání tohoto komplexního problému pedagogickými pracovníky ZŠ a SŠ. Metodou fokusních skupin (FS) byly zjišťovány jejich názory na důvody předčasných odchodů, byla mapována preventivní a intervenční opatření realizovaná na školách a byla identifikována opatření, která by snižování předčasných odchodů pomohla. Bylo realizováno 6 FS, s účastí 36 respondentů.

Klíčová slova: *předčasné odchody ze školy, kariérové poradenství, preventivní a intervenční opatření*

Abstract

This paper focuses on early school leaving. The aim of the research was to map the perception of this complex problem by primary and secondary school teachers. The focus group method (FG) was used to find out their opinions on the reasons for early leaving, preventive and intervention measures implemented at schools were mapped, and measures that would help in reducing early leavers were identified. 6 FG were conducted with the participation of 36 respondents.

Keywords: *early school leaving, career guidance, preventive and intervention measures*

1 ÚVOD

V ČR má podíl předčasných odchodů ze vzdělávání mírně rostoucí tendenci. Mapování aktivit škol a identifikace problémových oblastí a překážek z pohledu pedagogických a poradenských pracovníků základních a středních škol je proto podstatná pro vymezení potřebných opatření a oblastí podpory.

2 TEORIE

Předčasné odchody ze škol představují významné riziko nezaměstnanosti a značné finanční výdaje pro veřejné rozpočty (Matoušek, 2018). Problémem v ČR je i významná souvislost mezi úrovní dosažného vzdělání žáka a socioekonomickou úrovní rodiny (Straková et al., 2019). V případě rodin s nízkým socioekonomickým statusem tak významně roste riziko předčasného odchodu žáka ze vzdělávání. (Matějů et al., 2010). Negativní vliv má i nízká schopnost škol žáky motivovat (Blaug, 2001). Vzniká proto potřeba rozvoje kariérového poradenství v oblasti prevence předčasných odchodů (Psifidou, 2022) a preventivních a intervenčních mechanismů používaných na školách (Cedefop, 2016).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum byl realizován metodou fokusních skupin (FS). Celkem bylo prostřednictvím platformy Microsoft Teams realizováno 6 FS. Vzhledem k odlišnému charakteru předčasných odchodů na různých úrovních a typech škol proběhly 2 FS na ZŠ, 2 na SOU a 2 na SOŠ. Výběr škol proběhl na základě zvolených indikátorů (školy v oblasti s horším indexem sociálního vyloučení, vyšším podílem žáků, kteří ukončili základní docházku v 7. nebo 8. ročníku, žáků, kteří nezvládli závěrečnou nebo maturitní zkoušku). Použitou metodou analýzy získaných dat byla tzv. obsahová analýza (Veselý & Nekola, 2007: s. 187). Kombinován byl induktivní a deduktivní přístup (Berg, 2001, s. 245–246).

4 VÝSLEDKY

Závěry studie ukazují, že pracovníci škol spatřují důvody předčasných odchodů zejména v oblasti rodiny a sociálního znevýhodněných Při jejich řešení narážejí na řadu kulturních, sociálních i ekonomických bariér. Zároveň v této

oblasti poptávají komplexní přístup, který by umožňoval lépe kombinovat oblast poradenské podpory ve školství s nástroji sociální podpory. Pro snížení předčasných odchodů na školách byly identifikovány potřeby zejména v oblasti informační a metodické podpory (sdílení dobrých praxí, webové stránky s informacemi, možnost konzultací, metodiky pro řešení problémů předčasně odcházejících žáků) a dále v oblasti personální (pozice školního psychologa, sociálního pedagoga a pod.). Vzhledem k sociálním souvislostem se jako závažná jeví i absence propojení školní a sociální podpory.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Předčasné odchody ze škol jsou závažným problémem, který může vést k úplnému odchodu žáka ze vzdělávání. Na jedné straně jsou vnímány jako neúspěch a selhání žáka, případně jeho rodiny, na straně druhé sebou přinášejí významné celospolečenské náklady. Důležitou roli proto musí hrát včasná identifikace ohroženého žáka a nastavení podpůrných nástrojů na straně vzdělávacího systému, které by pomohly ohroženým žákům setrvat ve vzdělávání, případně se do vzdělávání znovu vrátit.

6 LITERATURA

Berg, B. L. (2001). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences.* Allyn and Bacon (4. vyd.).

Blaug, M. (2001). What are we going to do about school leavers? Comment. *European Journal Vocational training, 22*, 40–46.

Cedefop (2016). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume I: investigating causes and extent.* Luxembourg: Publications Office.

Matějů, P., Straková, J., Veselý. A. (eds.) (2010). *Nerovnosti ve vzdělávání: Od měření k řešení.* SLON.

Matoušek, R. (2018). *Finanční dopady předčasných odchodů ze vzdělávání pro stát a jednotlivce.* Úřad vlády ČR.

Morgan, D. L. (1996). Focus Groups. *Annual Review of Sociology 1996, 22*(1), 129–152.

Psifidou, I. et al. (2022). *Minimising early leaving from vocational education and training in Europe: career guidance and counselling as auxiliary levers.* Luxembourg: Publications Office.

Straková, J., Simonová, J., & Greger, D. (2019). Faktory ovlivňující přechod žáků do středoškolských maturitních oborů. *Pedagogika, 69*(2), 113–130. https://doi.org/10.14712/23362189.2018.851

Veselý, A., Nekola, M. (2008). *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe.* SLON.